

ТЕМА 4. КВАЛІФІКАЦІЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ

1. Кваліфікація зґвалтування (ст. 152 КК України).
2. Кваліфікація насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом (ст. 153 КК України).
3. Кваліфікація примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 154 КК України).
4. Кваліфікація статевих зносин з особою, яка не досягла статевої зрілості (ст. 155 КК України).
5. Кваліфікація розбещення неповнолітніх (ст. 156 КК України).

1. Кваліфікація зґвалтування (ст. 152 КК України)

Загальні питання кваліфікації зґвалтування	<i>Зґвалтування, тобто статеві зносини із застосуванням фізичного насильства, погрози його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи (ч. 1 ст. 152 КК)</i>
---	---

Потерпілою особою від зґвалтування може бути особа як жіночої, так і чоловічої статі, незалежно від її поведінки до вчинення злочину, способу життя, попередніх стосунків із суб'єктом злочину, зокрема перебування з ним у зареєстрованому шлюбі, проживання однією сім'єю, цивільний шлюб тощо.

За змістом статті 152 Кримінального кодексу України (далі – ККУ) зґвалтуванням слід розуміти *природні статеві зносини між особами різної статі* всупереч або з ігноруванням волі потерпілої особи із застосуванням *фізичного насильства, погрози його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи*.

Статевий акт можна визнати природним, тільки у разі, якщо останній може привести до запліднення.

Перелік неправомірних дій, якими обумовлюється факт зґвалтування, є *вичерпним*. Тому дії особи, яка домоглася згоди особи протилежної статі на статеві зносини в інший спосіб, наприклад, шляхом настирливих пропозицій вступити у статеві зносини або шляхом обману чи зловживання довірою (освідчення у коханні, завідомо неправдива обіцянка укласти шлюб, сплатити за сексуальну послугу, отримання подарунків чи послуг тощо) не можуть кваліфікуватись за статтею 152 ККУ.

Фізичним насильством, слід вважати умисний зовнішній негативний вплив на організм потерпілої особи або на її фізичну свободу, вчинений з метою подолання чи попередження опору потерпілої особи або приведення її у безпорадний стан. Такий вплив може виражатись у нанесенні ударів, побоїв, заподіянні тілесних ушкоджень, здавлюванні дихальних шляхів, триманні рук або ніг, обмеженні або позбавленні особистої волі, уведенні в організм потерпілої особи проти її волі наркотичних засобів, психотропних, отруйних,

сильнодіючих речовин тощо. Згвалтування слід визнавати вчиненим із застосуванням фізичного насильства і тоді, коли таке насильство застосовувалося не до самої потерпілої особи, а з метою подолання чи попередження її опору до іншої людини, доля якої їй не байдужа (родича, близької особи, незнайомої особи, якій погрожують и доля цієї особи не байдужа).

Заподіяння потерпілій особі при згвалтуванні чи замаху на цей злочини умисного легкого тілесного ушкодження охоплюється відповідною частиною статті 152 ККУ і додаткової кваліфікації за статтею 125 ККУ не потребує, оскільки заподіяння шкоди здоров'ю у таких межах охоплюється диспозицією закону про відповідальність за згвалтування.

У разі згвалтування із заподіянням потерпілій особі умисного середньої тяжкості тілесного ушкодження дії винної особи необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених відповідною частиною статті 122 ККУ та статтею 152 ККУ.

Заподіяння в ході згвалтування, з метою подолання чи попередження опору потерпілої особи тілесних ушкоджень її родичам чи близьким їй особам, слід кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених статтею 152 ККУ та відповідними статтями ККУ, які передбачають відповідальність за злочини проти здоров'я особи, оскільки у такому разі умисел суб'єкта злочину направлений не тільки на вчинення згвалтування потерпілої особи, а й на заподіяння шкоди здоров'ю іншій особі (іншим особам).

Згвалтування, поєднане з умисним заподіянням потерпілій особі тілесного ушкодження, визнаного тяжким лише за ознакою небезпечності для життя на момент його заподіяння, підлягає кваліфікації за сукупністю злочинів, передбачених відповідними частинами статей 152 і відповідними частинами статті 121 КК.

Якщо умисне вбивство потерпілої особи було вчинено через деякий час після її згвалтування з метою приховати цей злочин, дії винної особи кваліфікуються за сукупністю злочинів, передбачених відповідними частинами статті 152 та пунктом 9 частини другої статті 115 КК.

Погрозою застосування фізичного насильства як способу подолання чи попередження опору потерпілої особи слід вважати залякування її застосуванням такого насильства до неї і (або) до іншої людини, доля якої потерпілій не байдужа (родича, близької особи), яке може полягати у висловлюваннях, жестах, демонструванні зброї або предметів, що можуть бути використані для нанесення тілесних ушкоджень, предметів, що імітують зброю, які потерпіла особа сприймає за справжню зброю, чи інших діях. Погроза застосування фізичного насильства повинна сприйматися потерпілою особою як реальна, тобто у неї має скластись враження, що у разі, якщо вона протидіятиме винній особі або не виконає її вимог, цю погрозу буде реалізовано. Погроза може сприйматися потерпілою особою як реальна, виходячи з часу, місця та обстановки, що склалася (оточення групою осіб, глухе і безлюдне місце, нічний час, зухвале, грубе і настирливе домагання вступити в статеві зносини тощо). Інші види погроз, зміст яких не передбачав застосування фізичного насильства до

потерпілої особи чи іншої людини (наприклад, погроза знищити або пошкодити майно потерпілої особи чи її родичів, розголосити відомості, що ганьблять їх честь і гідність), **не дають підстав розглядати вчинені з використанням таких погроз статеві зносини чи дії сексуального характеру як зґвалтування.**

Рівненський міський суд Рівненської області встановив, що ОСОБА_4, 09 лютого 2016 року, приблизно о 01 год. 10 хв., ОСОБА_1, перебуваючи поблизу Дошкільного навчального закладу №33, що по вул. Корольова, 4а в м. Рівне, маючи умисел на задоволення своєї статевої пристрасті, діючи повторно, висловив на адресу останньої, з метою подолання її опору, погрози застосувати до неї фізичне насильство, які вона сприйняла як реальні та всупереч її волі, вступив з нею у статеві зносини.

Погроза вчинити вбивство, висловлена з метою подолання чи попередження опору потерпілої особи при зґвалтуванні охоплюється диспозиціями статей 152ККУ і не вимагає додаткової кваліфікації за статтею 129 ККУ. Якщо погроза вбивством була висловлена після зґвалтування наприклад, з метою, щоб потерпіла особа не повідомила про вчинене щодо неї, дії винної особи за умови, зазначеної у диспозиції частини першої статті 129 ККУ, підлягають кваліфікації за сукупністю злочинів, передбачених відповідною частиною цієї статті та відповідною частиною статті 152 ККУ.

Наступним діянням при зґвалтуванні є **безпорадний стан** – це стан, коли вона внаслідок малолітнього чи похилого віку, фізичних вад, розладу психічної діяльності, хворобливого або непритомного стану, або з інших причин не могла розуміти характеру та значення вчинюваних з нею дій або не могла чинити опір. При цьому необхідно, щоб винна особа, яка вчиняє зґвалтування, усвідомлювала (достовірно знала чи припускала), що потерпіла особа перебуває саме у такому стані. Вирішуючи питання про те, чи є стан потерпілої особи безпорадним внаслідок алкогольного, наркотичного сп'яніння або дії на її організм отруйних, токсичних та інших сильнодіючих речовин, слід виходити з того, що безпорадним у цих випадках можна визнати лише такий стан, який позбавляв потерпілу особу можливості розуміти характер і значення вчинюваних з нею дій або чинити винній особі опір. При цьому не має значення, чи винна особа сама привела потерпілу особу у такий стан (наприклад, дала наркотик, снодійне, напоїла алкогольними напоями тощо), чи остання перебувала у безпорадному стані незалежно від дій винної особи. Якщо потерпілу особу доведено до безпорадного стану з метою зґвалтування шляхом уведення проти її волі в її організм алкоголю, наркотичних засобів, психотропних, отруйних, сильнодіючих речовин, слід вважати ці злочини вчиненими із застосуванням **фізичного насильства** та з **використанням безпорадного стану потерпілої особи.**

При зґвалтуванні поєднаним з проникненням у житло, такі дії слід кваліфікувати за сукупністю злочинів передбачених відповідними частинами ст. 152 ККУ та ст. 162 ККУ.

Менський районний суд Чернігівської області засудив Особа_1. за ч. 2 ст. 152 КК, ч. 1 ст. 162 КК України. Із матеріалів цієї справи видно, що Особа_1 13 травня 2015 року, приблизно о 23 годині, перебуваючи в алкогольному сп'янінні, прибув до будинку господарства №6 в с. Гусавка Менського району Чернігівській області, де мешкає Особа_3, та шляхом

виймання віконного скла, через утворений отвір проник до будинку. Скориставшись безпорадним станом Особа_3, внаслідок похилого віку згвалтував останню.

Згвалтування вважається закінченим злочиним з моменту початку статевих зносин, при цьому не має значення, чи закінчила винна особа статевий акт у фізіологічному розумінні. Дії, спрямовані на вчинення згвалтування, але не доведені до кінця з причин, що не залежали від волі винної особи, слід розглядати як замах на згвалтування і кваліфікувати із посиланням на відповідні частини статті 15 ККУ. При цьому суди повинні встановлювати, чи діяв підсудний з метою вчинення злочину, передбаченого статтею 152 ККУ, і чи було застосовано фізичне насильство або висловлена погроза його застосування з метою подолання чи попередження опору потерпілої особи та з яких причин злочин не було доведено до кінця.

Городоцький районний суд Хмельницької області встановив наступне та виніс вирок за ч. 3 ст. 15, ч.1 ст. 152 ККУ. Так, 29 серпня 2016 року близько 04 год. 00 хв. ОСОБА_2 спільно із подружжям ОСОБА_1Г та ОСОБА_4 розпивали спиртні напої на сходах приміщення Скіпченської сільської ради по вул. Грушевського, 128 в с. Скіпче Городоцького району Хмельницької області. В ході спільного розлиття алкогольних напоїв у ОСОБА_2 виник умисел вступити у статеві зносини із ОСОБА_1 В подальшому, близько 04 год. 10 хв., ОСОБА_2 запропонував ОСОБА_4 відвести додому його малолітнього сина - ОСОБА_5, який перебував разом із ними, та пообіцяв зачекати на нього разом із його дружиною. На вказану пропозицію ОСОБА_4 погодився та попрямував разом із малолітнім сином додому. Скориставшись тим, що ОСОБА_1 залишилася одна та перебувала в стані алкогольного сп'яніння, ОСОБА_2 запропонував їй вступити з ним у статеві зносини природнім шляхом. Проте ОСОБА_1 відмовилася від даної пропозиції, а в ОСОБА_2 виник злочинний умисел всупереч волі ОСОБА_1 вступити з нею у статеві зносини природнім шляхом. З цієї метою, із застосуванням фізичного насильства, ОСОБА_2 схопив її правою рукою за ліву руку, силоміць стягнув на трав'яний газон біля сходів Скіпченської сільської ради та положив на спину, силою стягнув лосини і руками розірвав сукню, чим відповідно до судово-медичної експертизи №153 від 29.08.2016 року спричинив ОСОБА_1 тілесні ушкодження у вигляді семи підшкірних крововиливів по внутрішній поверхні лівого передпліччя в середній третині, підшкірного крововиливу по задній поверхні правого плеча в нижній третині, підшкірного крововиливу в ділянці спини справа по задній підмишечній лінії на рівні 7-го ребра, підшкірного крововиливу по заднє зовнішній поверхні лівого стегна в верхній третині, садна шкіри по заднє зовнішній поверхні лівого стегна в нижній третині, які за ступенем тяжкості відносяться до легких тілесних ушкоджень, що спричинили короточасний розлад здоров'я. Коли ОСОБА_1 почала кричати, ОСОБА_2 спираючись ліктем лівої руки в область грудної клітини долонею закрив їй рота та одночасно правою рукою до колін стягнув нижню білизну, зокрема труси. За вищевказаних обставин ОСОБА_2 відповідно до судово-медичної експертизи №153 від 29.08.2016 року спричинив ОСОБА_1 тілесні ушкодження у вигляді садна шкіри нижньої частини лівої щічної ділянки обличчя, підшкірного крововиливу в верхнє - внутрішньому квадраті правої молочної залози, що за ступенем тяжкості відносяться до легких тілесних ушкоджень. В цей час до приміщення Скіпченської сільської ради повертався ОСОБА_4 та почувши крик своєї дружини почав також кричати та бігти до неї. ОСОБА_2, почувши голос ОСОБА_4, не довівши злочин до кінця, з причин, що не залежали від його волі, зокрема злякавшись викриття та фізичної розправи зі сторони ОСОБА_4 втік з місця вчинення злочину, залишивши ОСОБА_1 на землі.

Відповідно до статті 17 ККУ добровільна відмова виключає відповідальність за готування або замах на згвалтування. Для визнання відмови від доведення згвалтування до кінця добровільною слід виходити з того, що особа, маючи реальну можливість довести їх до кінця, відмовилась від цього і з власної волі

припинила злочинні дії. Разом з тим, не може визнаватися добровільною відмова від зґвалтування, що викликана неможливістю подальшого продовження злочинних дій з причин, незалежних від волі винної особи (наприклад, коли цьому перешкодили інші особи, або винна особа не змогла подолати опору потерпілої особи, закінчити злочин з фізіологічних причин тощо).

<p>Особливості кваліфікації зґвалтування за наявності кваліфікуючих ознак</p>	<p><i>Кваліфікуючими ознаками зґвалтування є:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • зґвалтування, вчинене повторно; • зґвалтування особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених статтями 153-155 КК; • зґвалтування, вчинене групою осіб; • зґвалтування неповнолітньої чи неповнолітнього; • зґвалтування, що спричинило особливо тяжкі наслідки, • зґвалтування малолітньої чи малолітнього.
--	--

• Повторним є зґвалтування, якщо кожному з них відповідно передувало вчинення цієї ж особою такого ж злочину. Ознака повторності відсутня, якщо за раніше вчинений злочин особу було звільнено від кримінальної відповідальності, або якщо судимість за раніше вчинений злочин було погашено чи знято у встановленому законом порядку, або якщо на момент вчинення нового злочину минули строки давності притягнення до кримінальної відповідальності за раніше вчинений злочин. Зґвалтування не може вважатися вчиненим повторно, якщо винна особа, діючи з єдиним злочинним наміром, без перерви або без значної перерви у часі, вчинила два чи більше насильницьких природних статевих актів з однією й тією ж потерпілою особою, тобто за наявності ознак продовжуваного злочину. У разі вчинення насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом, а потім зґвалтування чи навпаки щодо однієї й тієї ж потерпілої особи, ці злочини кваліфікуються самостійно (тобто за ст.ст. 152 та 153 ККУ), причому останній злочин кваліфікується з урахуванням спеціальної повторності.

Сквирський районний суд Київської області виніс вирок за ч.1 ст.152, ч.2 ст.153, ч.1 ст.162 КК, та встановив наступне 13 січня 2016 року, близько 23 години, ОСОБА_2, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, діючи умисно з метою незаконного проникнення до житла, шляхом ривка рукою відчинив вхідні двері, які були з внутрішнього боку зачинені на дерев'яну палицю та проник до приміщення веранди будинку, який належить ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_5, та розташований за адресою: АДРЕСА_2 без дозволу власниці. В подальшому, ОСОБА_2, діючи умисно, з метою задоволення своєї статевої пристрасті, використовуючи безпорадний стан потерпілої, тобто відсутність у потерпілої можливість чинити опір через похилий вік, застосовуючи насильство, що виражалось у заламуванні рук потерпілої, схопив ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_5 та повалив на підлогу в одній з кімнат зазначеного будинку, роздягнув, після чого природним способом здійснив з нею статевий акт проти її волі. Крім цього, ОСОБА_2, продовжуючи свої злочинні дії спрямовані на задоволення статевої пристрасті неприродним способом, використовуючи безпосередній стан потерпілої, тобто відсутність у потерпілої можливості чинити опір через похилий вік, застосовуючи насильство, що виражалось у заламуванні рук потерпілої, схопив ОСОБА_4 та

повалив на підлогу в одній з кімнат зазначеного будинку, роздягнув, після чого неприродним способом задовольнив статеву пристрасть.

- Зґвалтування, вчинене особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених статтями 153-155 ККУ, є спеціальним видом повторності та окремою кваліфікуючою ознакою цих злочинів. Для визнання злочину повторним не мають значення стадії вчинених винною особою злочинів, вчинення їх одноособово чи у співучасті, наявність чи відсутність факту засудження винної особи за раніше вчинений злочин (злочини).

- Злочин, передбачений статтею 152 ККУ визнається вчиненим групою осіб, якщо у ньому брали участь декілька (два або більше) виконавців (співвиконавців), тобто співучасників, ознаки яких зазначені у частині другій статті 27 ККУ. При цьому виконавці (співвиконавці) діють узгоджено, з єдиним умислом і кожен з них безпосередньо виконує діяння, що утворюють повністю чи частково об'єктивну сторону складу злочину. Для визнання зґвалтування вчиненими групою осіб не вимагається попередньої змови між виконавцями (співвиконавцями) цих злочинів. Злочинна діяльність одного виконавця може приєднуватися до діяльності іншого (інших) і в ході вчинення злочину, але до його закінчення або припинення. Дії особи, яка не вчинила і не мала наміру вчинити статевий акт, але безпосередньо застосовувала фізичне насильство, погрожувала його застосуванням чи довела потерпілу особу до беспорядного стану шляхом уведення в її організм проти її волі наркотичних засобів, психотропних, отруйних, сильнодіючих речовин з метою зґвалтування її іншою особою, повинні розглядатися як *співвиконавство* у цьому злочині. Дії особи, яка, сприяючи виконавцю (виконавцям) злочину у вчиненні насильницького статевого зносин, застосовувала насильство до особи, яка намагалася перешкодити вчиненню злочину, надала приміщення для вчинення злочину тощо, необхідно кваліфікувати як пособництво в зґвалтуванні за частиною п'ятою статті 27 ККУ і відповідною частиною статті 152 ККУ

- Неповнолітніми потерпілими від зґвалтування слід вважати осіб віком від 14 до 18 років, малолітніми - осіб, яким на момент злочину не виповнилося 14 років. Кримінальна відповідальність за вчинення зґвалтування неповнолітньої чи малолітньої особи щодо такої особи настає лише за умови, якщо винна особа усвідомлювала (достовірно знала чи припускала), що вчиняє такі дії щодо неповнолітньої або малолітньої особи, а так само, коли вона повинна була і могла це усвідомлювати.

- Особливо тяжкими наслідками, передбаченими частиною четвертою статті 152 ККУ можуть бути визнані, зокрема, смерть або самогубство потерпілої особи, втрата нею будь-якого органу чи втрата органом його функцій, психічна хвороба або інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менше ніж на одну третину, непоправне знівечення обличчя, переривання вагітності чи втрата репродуктивної функції, а так само зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини, які сталися внаслідок зґвалтування У разі, коли при зґвалтуванні чи замаху на цей злочини смерть потерпілої особи настала внаслідок її власних дій (наприклад, вона вистригнула з транспортного засобу

під час руху й отримала ушкодження, від яких настала смерть), дії винного охоплюються частиною четвертою статті 152 ККУ і додаткової кваліфікації за статтею 119 ККУ не потребують. Заподіяння при вчиненні зґвалтування тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть потерпілої особи, необхідно вважати діянням, яке спричинило особливо тяжкі наслідки. Таке діяння кваліфікується за частиною четвертою статті 152 ККУ і додаткової кваліфікації за частиною другою статті 121 ККУ не потребує. У разі, коли зґвалтування способом було поєднано з умисним вбивством потерпілої особи, яке мало місце в процесі вчинення зазначених злочинів чи одразу ж після них, такі дії слід кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених пунктом 10 частини другої статті 115 та частиною четвертою статті 152 ККУ.

Розмежування із суміжними складами злочинів		
	Стаття 152. Зґвалтування	Стаття 153. Насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом
Спосіб вчинення злочину	<i>Природний статевий акт</i> із застосуванням фізичного насильства, погрози його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи	<i>Неприродний спосіб задоволення статевої пристрасті</i> із застосуванням фізичного насильства, погрози його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи
Потерпіла особа	Потерпілою особою від зґвалтування може бути особа як жіночої, так і чоловічої статі, при обов'язковому природному статевому акті	Потерпілою особою від зґвалтування може бути особа як жіночої, так і чоловічої статі в будь якій послідовності та відношеннях

Перелік питань для самоконтролю:

1. Як визначається «природність» статевого акту?
2. У якому випадку винна особа може бути однієї з потерпілою особою статі?
3. Чим може бути викликаний безпорадний стан та які існують форми (види) безпорадності?

Список рекомендованої літератури

1. Борисов В.І., Дорош Л.В. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (коментар до законодавства) / В. І. Борисов, Л. В. Дорош //

Форум права. – 2006. – № 1. – С. 4-15 [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2006-1/06bvicno.pdf>.

2. Брич Л. Деякі зауваження щодо роз'яснень верховним судом України положень КК про кримінальну відповідальність за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи [Текст] / Л. Брич // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2008. – Випуск 47. – С. 164-173.

3. Дудоров О.О. Кримінально-правова характеристика злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи: [наук.-практ. пос] / О. О. Дудоров; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ, ім. Е.О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2011. – 352 с.

4. Корчовий М. М. Погроза як спосіб застосування психічного насильства при згвалтуванні / М. М. Корчовий // Науковий вісник НАВСУ. – К., 2002. – Вип. 3. – С. 46-51.

5. Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи [Текст] : постанова Пленум Верховного Суду України від 30.05.2008 р. № 5 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08/print1434285626595230>.

2. Кваліфікація насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом (ст. 153 КК України).

Загальні питання кваліфікації насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом	<i>Задоволення статевої пристрасті неприродним способом із застосуванням фізичного насильства, погрози його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи (ч. 1 ст. 153 КК)</i>
--	--

Потерпілою особою від насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом може бути як і особи протилежної статі, так і особи які належать до однієї статі.

Насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом (стаття 153 ККУ) виключає природний статевий акт і може полягати у вчиненні акту мужолозтва, лесбійства, а також в інших діях сексуального характеру, спрямованих на задоволення статевої пристрасті суб'єкта злочину (чоловіка або жінки) неприродним способом, із застосуванням **фізичного насильства, погрозою його застосування фізичного насильства** або з **використанням безпорадного стану потерпілої особи**.

Фізичним насильством, слід вважати умисний зовнішній негативний вплив на організм потерпілої особи або на її фізичну свободу, вчинений з метою подолання чи попередження опору потерпілої особи або приведення її у безпорадний стан. Такий вплив може виражатись у нанесенні ударів, побоїв, заподіянні тілесних ушкоджень, здавлюванні дихальних шляхів, триманні рук або ніг, обмеженні або позбавленні особистої волі, уведенні в організм потерпілої особи проти її волі наркотичних засобів, психотропних, отруйних, сильнодіючих речовин тощо. Насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом слід визнавати вчиненим із застосуванням фізичного насильства і тоді, коли таке насильство застосовувалося не до самої потерпілої особи, а з метою подолання чи попередження її опору до іншої людини, доля якої

їй не байдужа (родича, близької особи, незнайомої особи, якій погрожують и доля цієї особи не байдужа).

Насильницьке уведення в отвори тіла потерпілої особи різних предметів (палиці, пляшки тощо) може кваліфікуватися за відповідною частиною статті 153 ККУ тільки за умови, якщо умисел винної особи був направлений на задоволення у такий спосіб статевої пристрасті неприродним способом. У разі відсутності такого умислу ці дії за наявності передбачених кримінальним законом ознак мають кваліфікуватися за відповідними статтями ККУ, якими передбачено відповідальність за злочини проти життя та здоров'я особи, або ж як хуліганство.

Заподіяння потерпілій особі при насильницькому задоволенні статевої пристрасті неприродним способом чи замаху на цей злочини умисного легкого тілесного ушкодження охоплюється відповідною частиною статті 153 ККУ і додаткової кваліфікації за статтею 125 ККУ не потребує, оскільки заподіяння шкоди здоров'ю у таких межах охоплюється диспозицією закону про відповідальність за насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом.

У разі поєднання насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом із заподіянням потерпілій особі умисного середньої тяжкості тілесного ушкодження дії винної особи необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених відповідною частиною статті 122 ККУ та статтею 153 ККУ.

Заподіяння в ході насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом з метою подолання чи попередження опору потерпілої особи тілесних ушкоджень її родичам чи близьким їй особам, слід кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених статтею 153 ККУ та відповідними статтями КК, які передбачають відповідальність за злочини проти здоров'я особи, оскільки у такому разі умисел суб'єкта злочину направлений не тільки на вчинення згвалтування потерпілої особи або насильницького задоволення щодо неї статевої пристрасті неприродним способом, а й на заподіяння шкоди здоров'ю іншій особі (іншим особам).

Якщо умисне вбивство потерпілої особи було вчинено через деякий час після насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом з метою приховати цей злочин, дії винної особи кваліфікуються за сукупністю злочинів, передбачених відповідними частинами статті 153 та пунктом 9 частини другої статті 115 ККУ.

Погрозою застосування фізичного насильства як способу подолання чи попередження опору потерпілої особи слід вважати залякування її застосуванням такого насильства до неї і (або) до іншої людини, доля якої потерпілій не байдужа (родича, близької особи), яке може полягати у висловлюваннях, жестах, демонструванні зброї або предметів, що можуть бути використані для нанесення тілесних ушкоджень, предметів, що імітують зброю, які потерпіла особа сприймає за справжню зброю, чи інших діях. Погроза застосування фізичного насильства повинна сприйматися потерпілою особою як реальна, тобто у неї має скластись враження, що у разі, якщо вона протидіятиме винній особі або не виконає її вимог, цю погрозу буде реалізовано. Погроза може сприйматися

потерпілою особою як реальна, виходячи з часу, місця та обстановки, що склалася (оточення групою осіб, глухе і безлюдне місце, нічний час, зухвале, грубе і настирливе домагання вступити в статеві зносини чи задовольнити статеву пристрасть неприродним способом тощо). Інші види погроз, зміст яких не передбачав застосування фізичного насильства до потерпілої особи чи іншої людини (наприклад, погроза знищити або пошкодити майно потерпілої особи чи її родичів, розголосити відомості, що ганьблять їх честь і гідність), не дають підстав розглядати вчинені з використанням таких погроз статеві зносини чи дії сексуального характеру як насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом.

Погроза вчинити вбивство, висловлена з метою подолання чи попередження опору потерпілої особи при насильницькому задоволенні статевої пристрасті неприродним способом охоплюється диспозиціями статей 153 ККУ і не вимагає додаткової кваліфікації за статтею 129 ККУ. Якщо погроза вбивством була висловлена після насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом, наприклад, з метою, щоб потерпіла особа не повідомила про вчинене щодо неї, дії винної особи за умови, зазначеної у диспозиції частини першої статті 129 ККУ, підлягають кваліфікації за сукупністю злочинів, передбачених відповідною частиною цієї статті та відповідною частиною статті 153 ККУ.

Наступним діянням при задоволенні статевої пристрасті неприродним способом є **безпорадний стан** - коли, потерпіла внаслідок малолітнього чи похилого віку, фізичних вад, розладу психічної діяльності, хворобливого або непритомного стану, або з інших причин не могла розуміти характеру та значення вчинюваних з нею дій або не могла чинити опір. При цьому необхідно, щоб винна особа, яка вчиняє насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом, усвідомлювала (достовірно знала чи припускала), що потерпіла особа перебуває саме у такому стані. Вирішуючи питання про те, чи є стан потерпілої особи безпорадним внаслідок алкогольного, наркотичного сп'яніння або дії на її організм отруйних, токсичних та інших сильнодіючих речовин, слід виходити з того, що безпорадним у цих випадках можна визнати лише такий стан, який позбавляв потерпілу особу можливості розуміти характер і значення вчинюваних з нею дій або чинити винній особі опір. При цьому не має значення, чи винна особа привела потерпілу особу у такий стан (наприклад, дала наркотик, снодійне, напоїла алкогольними напоями тощо), чи остання перебувала у безпорадному стані незалежно від дій винної особи. Якщо потерпілу особу доведено до безпорадного стану з метою насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом шляхом уведення проти її волі в її організм алкоголю, наркотичних засобів, психотропних, отруйних, сильнодіючих речовин, слід вважати ці злочини вчиненими із застосуванням **фізичного насильства** та з **використанням безпорадного стану потерпілої особи**.

Ковельський міськрайонний суд Волинської області виніс вирок за ч. 3 ст. 153 ККУ при наступних обставинах. Так, ОСОБА_1, неодноразово, починаючи з квітня 2013 року і до травня 2016 року, перебуваючи в будинку по місцю проживання за адресою: ІНФОРМАЦІЯ_5, а також на горіщі новобудови

житлового будинку за адресою: м. Ковель, вул. Волі, 36, усвідомлюючи значення і суспільно-небезпечний характер власних дій, керуючись єдиним злочинним умислом, спрямованим на насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом, використовуючи безпорадний стан малолітньої потерпілої ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_6, яка внаслідок малолітства не могла усвідомлювати сутність та значення вчинюваних щодо неї дій, неодноразово вступає з малолітньою потерпілою в орогенітальний статевий контакт. Своїми усисними діями, які полягають у задоволенні статевої пристрасті неприродним способом із використанням безпорадного стану потерпілої особи ОСОБА_1П вчинив кримінальне правопорушення (злочин), передбачене ч. 3 ст. 153 КК України.

Насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом вважається закінченим злочином з початку здійснення дій сексуального характеру, спрямованих на задоволення статевої пристрасті неприродним способом.

Відповідно до статті 17 ККУ (Добровільна відмова) виключає відповідальність за готування до цього злочину або замах на нього. Для визнання відмови добровільною слід виходити з того, що особа, маючи реальну можливість довести його до кінця, відмовилась від цього і з власної волі припинила злочинні дії. У таких випадках особа підлягає кримінальній відповідальності лише у тому разі, якщо фактично вчинені нею дії містять склад іншого злочину.

Разом з тим треба мати на увазі, що не може визнаватися добровільною відмова від насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом, що викликана неможливістю подальшого продовження злочинних дій з причин, незалежних від волі винної особи (наприклад, коли цьому перешкодили інші особи, або винна особа не змогла подолати опору потерпілої особи, закінчити злочин з фізіологічних причин тощо).

<p>Особливості кваліфікації задоволення статевої пристрасті неприродним способом за наявності кваліфікуючих ознак</p>	<p><i>Кваліфікуючими ознаками задоволення статевої пристрасті неприродним способом є:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • задоволення статевої пристрасті неприродним способом, вчинене повторно; • задоволення статевої пристрасті неприродним способом особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених статтями 153-155 КК; • задоволення статевої пристрасті неприродним способом, вчинене групою осіб; • задоволення статевої пристрасті неприродним способом неповнолітньої чи неповнолітнього; • задоволення статевої пристрасті неприродним способом малолітньої чи малолітнього, • задоволення статевої пристрасті неприродним способом, що спричинило особливо тяжкі наслідки.
--	--

• Повторним є насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом, якщо кожному з них відповідно передувало вчинення цією ж особою такого ж злочину. Ознака повторності відсутня, якщо за раніше вчинений злочин особу було звільнено від кримінальної відповідальності, або якщо судимість за раніше вчинений злочин було погашено чи знято у встановленому законом порядку, або якщо на момент вчинення нового злочину минули строки давності притягнення до кримінальної відповідальності за раніше вчинений злочин. Насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом не може вважатися вчиненим повторно, якщо винна особа, діючи з єдиним злочинним наміром, без перерви або без значної перерви у часі, вчинила два чи більше актів насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом з однією й тією ж потерпілою особою, тобто за наявності ознак продовжуваного злочину. У разі вчинення насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом, а потім зґвалтування чи навпаки щодо однієї й тієї ж потерпілої особи, ці злочини кваліфікуються самостійно (тобто за ст.ст. 152 та 153 ККУ), причому останній злочин кваліфікується з урахуванням спеціальної повторності.

• Зґвалтування, вчинене особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених статтями 153-155 ККУ, а так само насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом, вчинене особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених статтею 152 або статтею 154 цього Кодексу, є спеціальним видом повторності та окремою кваліфікуючою ознакою цих злочинів. Для визнання злочину повторним не мають значення стадії вчинених винною особою злочинів, вчинення їх одноособово чи у співучасті, наявність чи відсутність факту засудження винної особи за раніше вчинений злочин (злочини).

• Злочин, передбачений статтею 153 ККУ, визнається вчиненим групою осіб, якщо у ньому брали участь декілька (два або більше) виконавців (співвиконавців), тобто співучасників, ознаки яких зазначені у частині другій статті 27 КК. При цьому виконавці (співвиконавці) діють узгоджено, з єдиним умислом і кожен з них безпосередньо виконує діяння, що утворюють повністю чи частково об'єктивну сторону складу злочину. Для визнання насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом вчиненими групою осіб не вимагається попередньої змови між виконавцями (співвиконавцями) цих злочинів. Злочинна діяльність одного виконавця може приєднуватися до діяльності іншого (інших) і в ході вчинення злочину, але до його закінчення або припинення. Дії особи, яка не вчинила і не мала наміру вчинити задоволення статевої пристрасті неприродним способом, але безпосередньо застосовувала фізичне насильство, погрожувала його застосуванням чи довела потерпілу особу до безпорадного стану шляхом уведення в її організм проти її волі наркотичних засобів, психотропних, отруйних, сильнодіючих речовин з метою вчинення щодо неї насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом іншою особою, повинні розглядатися як *співвиконавство* у цьому злочині. Дії таких співвиконавців визнаються вчиненими групою осіб і кваліфікуються без посилання на статтю 27 ККУ. Дії особи, яка, сприяючи виконавцю (виконавцям)

злочину у вчиненні насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом, застосовувала насильство до особи, яка намагалася перешкодити вчиненню злочину, надала приміщення для вчинення злочину тощо, необхідно кваліфікувати як ***пособництво у насильницькому задоволенні статевої пристрасті неприродним способом*** за частиною п'ятою статті 27 ККУ і відповідною частиною статті 153 ККУ.

•Неповнолітніми потерпілими від насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом слід вважати осіб віком від 14 до 18 років, малолітніми – осіб, яким на момент злочину не виповнилося 14 років. Кримінальна відповідальність за вчинення насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом щодо такої особи настає лише за умови, якщо винна особа усвідомлювала (достовірно знала чи припускала), що вчиняє такі дії щодо неповнолітньої або малолітньої особи, а так само, коли вона повинна була і могла це усвідомлювати.

•Особливо тяжкими наслідками, передбаченими частиною третьою статті 153 ККУ можуть бути визнані, зокрема, смерть або самогубство потерпілої особи, втрата нею будь-якого органу чи втрата органом його функцій, психічна хвороба або інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менше ніж на одну третину, непоправне знівечення обличчя, переривання вагітності чи втрата репродуктивної функції, а так само зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини, які сталися внаслідок насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом. Відповідальність за спричинення особливо тяжких наслідків настає як тоді, коли винна особа передбачала можливість їх настання, так і тоді, коли вона хоча і не передбачала, але повинна була і могла передбачити настання таких наслідків. У разі, коли при насильницькому задоволенні статевої пристрасті неприродним способом чи замаху на ці злочини смерть потерпілої особи настала внаслідок її власних дій (наприклад, вона вистрибнула з транспортного засобу під час руху й отримала ушкодження, від яких настала смерть), дії винного охоплюються частиною третьою статті 153 ККУ і додаткової кваліфікації за статтею 119 ККУ не потребують. Заподіяння при вчиненні насильницького задоволенні статевої пристрасті неприродним способом тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть потерпілої особи, необхідно вважати діянням, яке спричинило особливо тяжкі наслідки. Таке діяння кваліфікується за частиною третьою статті 153 ККУ і додаткової кваліфікації за частиною другою статті 121 ККУ не потребує. У разі, коли насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом було поєднано з умисним вбивством потерпілої особи, яке мало місце в процесі вчинення зазначених злочинів чи одразу ж після них, такі дії слід кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених пунктом 10 частини другої статті 115 та частиною третьою статті 153 ККУ, як такі, що спричинили особливо тяжкі наслідки.

Розмежування із суміжними складами злочинів

	Стаття 152. Зґвалтування	Стаття 153. Насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом
Спосіб вчинення злочину	<i>Природний статевий акт</i> із застосуванням фізичного насильства, погрози його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи	<i>Неприродний спосіб задоволення статевої пристрасті</i> із застосуванням фізичного насильства, погрози його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи
Потерпіла особа	Потерпілою особою від зґвалтування може бути особа як жіночої, так і чоловічої статі, при обов'язковому природному статевому акті	Потерпілою особою від зґвалтування може бути особа як жіночої, так і чоловічої статі в будь якій послідовності та відношеннях

Перелік питань для самоконтролю:

3. Як визначається «неприродність» статевого акту?
4. У якому випадку винна особа може бути однієї з потерпілою особою статі?
5. Чим може бути викликаний безпорадний стан та які існують форми (види) безпорадності?
6. Як слід кваліфікувати діяння, коли було вчинено насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом, а потім зґвалтування чи навпаки щодо однієї й тієї ж потерпілої особи, на протязі короткого проміжку часу?

Список рекомендованої літератури

1. Борисов В.І., Дорош Л.В. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (коментар до законодавства) / В. І. Борисов, Л. В. Дорош // Форум права. – 2006. – № 1. – С. 4-15 [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2006-1/06bvicno.pdf>.
2. Брич Л. Деякі зауваження щодо роз'яснень верховним судом України положень КК про кримінальну відповідальність за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи [Текст] / Л. Брич // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2008. – Випуск 47. – С. 164-173.
3. Дудоров О.О. Кримінально-правова характеристика злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи: [наук.-практ. пос] / О. О.

Дудоров; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ, ім. Е.О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2011. – 352 с.

4. Корчовий М. М. Погроза як спосіб застосування психічного насильства при звалтуванні / М. М. Корчовий // Науковий вісник НАВСУ. – К., 2002. – Вип. 3. – С. 46-51.

5. Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи [Текст] : постанова Пленум Верховного Суду України від 30.05.2008 р. № 5 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08/print1434285626595230>

3. Кваліфікація примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 154 КК України).

Загальні питання кваліфікації примушування до вступу у статевий зв'язок	<i>Примушування жінки чи чоловіка до вступу у статевий зв'язок природним або неприродним способом особою, від якої жінка чи чоловік матеріально чи службово залежні (ч. 1 ст. 154 КК)</i>
--	---

Примушування до вступу у статевий зв'язок, може мати місце лише за умови доведеності, що на потерпілу особу чоловічої чи жіночої статі здійснювався вплив із використанням її **матеріальної** або **службової** залежності від винної особи з метою примусити її вступити в статевий зв'язок природним або неприродним способом всупереч її волі. При цьому, статевий зв'язок природним або неприродним способом слід розуміти природний статевий акт, акт мужолозтва або лесбійства, на який відповідно до умислу винної особи, **має погодитись потерпіла особа внаслідок її примушування**.

Суб'єктом злочину, передбачених ст. 154 ККУ, є особа, від якої потерпіла особа матеріально або службово залежна.

Матеріальна залежність потерпілої особи має місце зокрема тоді, коли вона перебуває на повному або частковому утриманні винної особи, проживає на її житловій площі, а також тоді, коли винна особа своїми діями чи бездіяльністю спроможна викликати істотне погіршення матеріального становища потерпілої особи.

Службова залежність має місце, коли жінка або чоловік обіймає посаду, згідно з якою вона підлегла особі, яка застосовує примушування, або підпадає під контрольні дії такої особи, або інтереси потерпілої особи залежать від службового становища винної особи.

Сама лише пропозиція особі, яка матеріально або службово залежна від особи, яка висловлює таку пропозицію, до вступу у статевий зв'язок за відсутності примушування не утворює складу злочину, передбаченого частиною першою статті 154 ККУ. Не можна вважати примушуванням обіцянку іншій особі поліпшити її матеріальне або службове становище, якщо жінка або чоловік дадуть згоду вступити у статевий зв'язок.

Примушування до вступу у статевий зв'язок особи, яка не досягла статевої зрілості потрібно кваліфікувати як готування до злочину передбаченого ст. 155 ККУ.

Злочин вважається закінченим з моменту примушування чоловіка або жінки до вступу в статевий зв'язок природним або неприродним способом.

<p>Особливості кваліфікації примушування до вступу в статевий зв'язок за наявності кваліфікуючих ознак</p>	<p><i>Кваліфікуючими ознаками примушування до вступу у статевий зв'язок є:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> •Примушування до вступу в статевий зв'язок, поєднане з погрозою знищення, пошкодження або вилучення майна потерпілої (потерпілого) чи її (його) близьких родичів; •Примушування до вступу в статевий зв'язок, поєднане з розголошенням відомостей, що ганьблять потерпілу (потерпілого) чи її (його) близьких родичів.
---	--

Для правильної кваліфікації за кваліфікуючими ознаками за частиною другою ст. 154 ККУ, погроза має бути адресована потерпілій особі та сприйматися нею як реальна.

•**Погрозою знищення майна** є погроза доведення майна, яке належить потерпілій особі або її близьким родичам, до повної непридатності щодо використання його за призначенням. **Погроза пошкодження майна** – це погроза приведення майна у часткову непридатність. Погроза вилучення майна означає погрозу протиправним шляхом із застосуванням насильства або без такого позбавити власника його майна.

•**Відомостями, що ганьблять потерпілу** особу чи її близьких родичів, слід вважати такі відомості, які, як на думку зазначених осіб, так і об'єктивно здатні принизити честь та гідність особи. При цьому не має значення, відповідають ці відомості дійсності чи є вигаданими. **Розголошення** – це повідомлення таких відомостей будь-яким способом хоча б одній особі, котрій вони не були відомі, які потерпіла особа бажала зберегти у таємниці.

Розмежування із суміжними складами злочинів		
	Стаття 152. Зґвалтування	Стаття 154. примушування до вступу в статевий зв'язок
Спосіб вчинення злочину	<p>Природний статевий акт із застосуванням фізичного насильства, погрози його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи</p>	<p>Примушування до вступу в статевий зв'язок як природним так і неприродним способом</p>

Потерпіла особа	Потерпілою особою від зґвалтування може бути особа як жіночої, так і чоловічої статі, при обов'язковому природному статевому акті	Будь-яка особа
Суб'єкт злочину	Будь-яка фізична осудна особа, яка досягла 14 років.	Суб'єктом злочину, передбачених ст. 154 ККУ, є особа, від якої потерпіла особа матеріально або службово залежна і досягла 16 років.

Перелік питань для самоконтролю:

1. Що таке примушування до вступу в статевий зв'язок?
2. Поняття матеріальної залежності особи?
3. Службова залежність як від примушування до вступу у статевий зв'язок?
4. Кваліфікуючи ознаки примушування вступу у статевий зв'язок?

Список рекомендованої літератури

1. Теорія кваліфікації злочинів: Підручник/ В.В. Кузнецов, А.В. Савченко; За заг. ред. Професорів Є.М. Моїсеєва та О.М. Джузи, наук. ред. к.ю.н., доц. І.А. Вартилицька. К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006. 300 с.
2. Судова практика Верховного Суду України у кримінальних справах: Офіц. / Верхов. Суд України; Відп. ред. П.П. Пилипчук. – К.: Концерн «Ін Юре», 2007. – 696 с.
3. Коржанський М.Й. Кваліфікація злочинів: навч. Посібник, К.: Атіка, 2007. 592 с.
4. Кваліфікація злочинів: [навчально-методичний посібник] / Ленъ В.В., Болдарь Г.Є., Гнетнев М.К., Зеленов Г.М. – Луганськ : РВВ ЛДУВС імені Е.О. Дідоренка, 2009. 256 с.
5. Дудорова О.О., Письменського Є.О., Кваліфікація злочинів : Навч. посіб. К. : Істина, 2010. 430 с.

4. Кваліфікація статевих зносин з особою, яка не досягла статевої зрілості (ст. 155 КК України).

Загальні питання кваліфікації статевих зносин з особою, яка не досягла статевої зрілості	<i>Статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості (ч. 1 ст. 155 КК)</i>
---	---

Тільки **добровільні статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості**, утворюють склад злочину, передбаченого статтею 155 ККУ, у разі, якщо винна особа усвідомлювала (достовірно знала або припускала), що потерпіла особа не досягла статевої зрілості, а так само, коли вона повинна була і могла це усвідомлювати.

Добровільними статевими зносинами слід визнавати такі, що здійснюються **БЕЗ застосування фізичного насильства, погрози його застосування і використання безпорадного стану потерпілої особи**. Якщо потерпіла особа внаслідок свого розумового відставання або малолітнього віку не могла розуміти характеру та значення здійснюваних з нею дій, статеві зносини з такою особою необхідно розцінювати як зґвалтування або задоволенням статевої зрілості неприродним способом з використанням безпорадного стану потерпілої особи (ст.ст. 152 або 153 ККУ).

Хмельницький міськрайонний суд Хмельницької області встановив наступне що 04.03.2016 року, близько 18 години, ОСОБА_2 перебуваючи в приміщенні квартири №24, що по вул. Першотравнева, 1 ст. Богданівці Хмельницького району Хмельницької області, разом із малолітньою ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_3, ученицею 8 класу Аркадієвецької ЗОШ 1-2 ступенів, при цьому достовірно знаючи про те, що ОСОБА_3 не досягла 13 річного віку усвідомлюючи, що в силу її загального фізичного та психологічного розвитку ОСОБА_3 не досягла статевої зрілості, умисно, протиправно за добровільної згоди ОСОБА_3 вступив у статеві зносини із останньою природним способом.

Статева зрілість – це такий фізіологічний стан організму людини, який характеризується здатністю до повного виконання статевих функцій. За змістом Правил проведення судово-медичних експертиз (обстежень) з приводу статевих станів в бюро судово-медичної експертизи, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 року N 6, особи як жіночої, так і чоловічої статі **віком до 14 років вважаються такими, що не досягли статевої зрілості**. Встановлення статевої зрілості проводиться щодо осіб віком з 14 до 18 років. Питання про досягнення потерпілою особою статевої зрілості вирішується на підставі висновку судово-медичної експертизи, призначення якої у таких випадках є обов'язковим.

Примушування до вступу у статевий зв'язок особи, яка не досягла статевої зрілості потрібно кваліфікувати як готування до злочину передбаченого ст. 155 ККУ.

<p>Особливості кваліфікації статевих зносин з особою яка не досягла статевої зрілості за наявності кваліфікуючих ознак</p>	<p><i>Кваліфікуючими ознаками статевих зносин з особою яка не досягла статевої зрілості є:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> •Вчинення дій батьком, матір'ю, вітчимою, мачухою, опікуном чи піклувальником, особою на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього; •Спричинення безплідності чи інші тяжкі наслідки.
---	--

• Батьком або матір'ю, зазначеними у частині другій статті 155 ККУ, слід вважати як рідних батьків, так і тих, які усиновили (удочерили) потерпілу особу згідно з положеннями глави 18 Сімейного кодексу України. Особами, що їх замінюють, є вітчим, мачуха, а також опікуни і піклувальники, призначені за правилами глави 19 Сімейного Кодексу України.

• Безплідністю, яка визначена як кваліфікуюча ознака частиною другою статті 155 ККУ, є втрата потерпілою особою репродуктивної здатності. Іншими тяжкими наслідками, що настали внаслідок статевих зносин з особою, яка не досягла статевої зрілості, є, зокрема, зараження вірусом імунодефіцита людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою, захворювання тяжкою хворобою, у тому числі і психічною, самогубство потерпілої особи. Безплідність та інші тяжкі наслідки повинні перебувати у причинному зв'язку із статевими зносинами з особою, яка не досягла статевої зрілості.

Розмежування із суміжними складами злочинів		
	Стаття 152. Зґвалтування	Стаття 155. Статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості
Спосіб вчинення злочину	<i>Природний статевий акт</i> із застосуванням фізичного насильства, погрози його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи	Добровільні статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості
Потерпіла особа	Потерпілою особою від зґвалтування може бути особа як жіночої, так і чоловічої статі, при обов'язковому природному статевому акті	Особа яка не досягла статевої зрілості
Суб'єкт злочину	Будь-яка фізична осудна особа, яка досягла 14 років.	Суб'єктом злочину, передбачених ст. 155 ККУ, є особа, яка досягла 16 років.

Перелік питань для самоконтролю:

5. Що таке статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості?
6. Що таке статева зрілість?
7. Кваліфікуючи ознаки статевих зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості?

Список рекомендованої літератури

1. Борисов В.І., Дорош Л.В. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (коментар до законодавства) / В. І. Борисов, Л. В. Дорош // Форум права. 2006. № 1. С. 4-15 [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2006-1/06bvisno.pdf>.

2. Брич Л. Деякі зауваження щодо роз'яснень верховним судом України положень КК про кримінальну відповідальність за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи [Текст] Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2008. Випуск 47. С. 164-173.

3. Дудоров О.О. Кримінально-правова характеристика злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи: [наук.-практ. пос] МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ, ім. Е.О. Дідоренка. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2011. 352 с.

4. Корчовий М. М. Погроза як спосіб застосування психічного насильства при згвалтуванні Науковий вісник НАВСУ. К., 2002 Вип. 3. С. 46-51.

5. Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи [Текст] : постанова Пленум Верховного Суду України від 30.05.2008 р. № 5 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08/print1434285626595230>.

5. Кваліфікація розбещення неповнолітніх (ст. 156 КК України).

Загальні питання кваліфікації розбещення неповнолітніх	<i>Вчинення розпусних дій щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку(ч. 1 ст. 156 КК)</i>
---	---

Розпусні дії, відповідальність за які передбачено статтею 156 ККУ, повинні мати сексуальний характер і можуть бути у виді **фізичних дій** або **інтелектуального розбещення**. Такі дії спрямовані на задоволення винною особою статевої пристрасті або на збудження у неповнолітньої особи статевого інстинкту.

Під **фізичними розпусними діями** слід розуміти оголення статевих органів винної чи потерпілої особи, непристойні доторкання до статевих органів, які викликають статеві збудження, навчання статевим збоченням, імітація статевого акту, схиляння або примушування потерпілих до вчинення певних сексуальних дій між собою, вчинення статевих зносин, акту онанізму у присутності потерпілої особи тощо.

Апостолівський районний суд Дніпропетровської області засудив Особа_1 за ч. 2 ст. 156 КК України. Із матеріалів цієї справи видно, що ОСОБА_1, знаходився на подвір'ї багатоквартирного будинку, розташованого за адресою: АДРЕСА_3, де зустрів раніше йому не знайомих малолітніх ОСОБА_2, ІНФОРМАЦІЯ_5, та ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_6, які гралися на дитячому майданчику. В цей час, у ОСОБА_1, який усвідомлював, що вказані особи за їх

фізичним розвитком, є малолітніми особами, виник злочинний умисел, направлений на вчинення розпусних дій, щодо малолітніх осіб, а саме вчинення розпусних дій сексуального характеру, здатних викликати фізичне і моральне розбещення. Реалізуючи свій злочинний умисел, спрямований на вчинення розпусних дій відносно малолітніх осіб, ОСОБА_1, знаходячись на відстані 2 метрів від малолітніх ОСОБА_2 та ОСОБА_3, впевнившись, що за його діями останні зможуть спостерігати, усвідомлюючи суспільно небезпечний характер своїх дій, передбачаючи суспільно-небезпечні наслідки, у вигляді розбещення малолітніх осіб, оголив свій статевий орган та став вчиняти акт онанізму, який тривав упродовж приблизно 10 секунд. Після того, як малолітні ОСОБА_4 та ОСОБА_3 побачили розпусні дії ОСОБА_1 та усвідомлюючи їх протиправність, покинули дитячий майданчик, ОСОБА_1 припинив вчиняти акт онанізму та з місця злочину зник.

Інтелектуальними розпусними діями є, зокрема, ознайомлення потерпілої особи із порнографічними зображеннями, відеофільмами, цинічні розмови з нею на сексуальні теми тощо.

Використання в ході вчинення розпусних дій творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру кваліфікується за сукупністю злочинів, передбачених відповідними частинами статті 156 і статті 301 ККУ.

Розпусні дії щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку, можуть відбуватися як за її згодою, так і з застосуванням до неї фізичної сили з метою примушення її до вчинення певних дій сексуального характеру.

Якщо розпусним діям передували або вони супроводжувалися нанесенням побоїв чи мордуванням, тілесними ушкодженнями або погрозою вбивством, вчинене слід кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених статтею 156 і статтями 125, 126, 121, 122 чи 129 ККУ.

Розпусні дії можуть бути вчинені особою чоловічої статі щодо особи жіночої статі і навпаки, а також між особами однієї статі, але у всіх випадках потерпілою є особа, яка **не досягла шістнадцятирічного віку**. Попередня поведінка потерпілої особи (зокрема, її попереднє статеве життя) на кваліфікацію дій винної особи за статтею 156 ККУ не впливає.

Розпусні дії з потерпілою особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку, вчинені безпосередньо перед її згвалтуванням, насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом або статевими зносинами з особою, яка не досягла статевої зрілості, з урахуванням спрямованості умислу винної особи повністю охоплюються диспозиціями відповідних частин статті 152 або статті 153, або статті 155 ККУ і **додаткової кваліфікації за статтею 156 ККУ не потребують**.

Особливості кваліфікації розбещення неповнолітніх за наявності кваліфікуючих ознак	<p><i>Кваліфікуючими ознаками розбещення неповнолітніх є:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Вчинення дій батьком, матір'ю, вітчимом, мачухою, опікуном чи піклувальником, особою на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього; • Вчинення розбещення щодо малолітньої особи.
---	---

• Батьком або матір'ю, зазначеними у частині другій статті 155 ККУ, слід вважати як рідних батьків, так і тих, які усиновили (удочерили) потерпілу особу згідно з положеннями глави 18 Сімейного кодексу України. Особами, що їх замінюють, є вітчим, мачуха, а також опікуни і піклувальники, призначені за правилами глави 19 Сімейного Кодексу України.

• Малолітніми потерпілими від розбещення неповнолітніх слід вважати осіб, яким на момент злочину не виповнилося 14 років. Кримінальна відповідальність за вчинення розбещення неповнолітньої чи малолітньої особи щодо такої особи настає лише за умови, якщо винна особа усвідомлювала (достовірно знала чи припускала), що вчиняє такі дії щодо неповнолітньої або малолітньої особи, а так само, коли вона повинна була і могла це усвідомлювати.

Розмежування із суміжними складами злочинів		
	Стаття 156. Розбещення неповнолітніх	Стаття 155. Статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості
Спосіб вчинення злочину	Будь-які розпусні дії сексуального характеру, здатних викликати фізичне і моральне розбещення неповнолітніх осіб	Добровільні статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості
Потерпіла особа	Потерпілою особою від розбещення неповнолітніх може бути особа як жіночої, так і чоловічої статі, яка не досягла 16 років	Особа яка не досягла статевої зрілості

Суб'єкт злочину	Будь-яка фізична осудна особа, яка досягла 16 років.	Суб'єктом злочину, передбачених ст. 155 ККУ, є особа, яка досягла 16 років.
------------------------	--	---

Перелік питань для самоконтролю:

8. Що таке розбещення неповнолітніх?
9. Які особливості об'єктивної сторони розбещення неповнолітніх?
10. Кваліфікуючи ознаки розбещення неповнолітніх?

Список рекомендованої літератури

1. Борисов В.І., Дорош Л.В. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (коментар до законодавства) / В. І. Борисов, Л. В. Дорош // Форум права. 2006. № 1. С. 4-15 [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2006-1/06bvicno.pdf>.

2. Брич Л. Деякі зауваження щодо роз'яснень верховним судом України положень КК про кримінальну відповідальність за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи [Текст] Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2008. Випуск 47. С. 164-173.

3. Дудоров О.О. Кримінально-правова характеристика злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи: [наук.-практ. пос] МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ, ім. Е.О. Дідоренка. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2011. 352 с.

4. Корчовий М. М. Погроза як спосіб застосування психічного насильства при зґвалтуванні Науковий вісник НАВСУ. К., 2002 Вип. 3. С. 46-51.

5. Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи [Текст] : постанова Пленум Верховного Суду України від 30.05.2008 р. № 5 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08/print1434285626595230>.